

Западни капитализам преживљава али храмајући, под теретом огромног дуга, неједнакости, демографије, занемарене инфраструктуре, социјалног незадовољства и нереалних очекивања.

Лого Светског економског форума који се одржава у Давосу

На трећем самиту у Давосу који се одржава након “Великог лома запада” почињемо да сагледавамо где смо.

Ово није тотални колапс либерално-демократског капитализма, чега су се неки плашили на драматичном састанку овде почетком 2009-те, али није ни велика реформа западног капитализма, некад велике наде Давоса.

Западни капитализам преживљава али храмајући, под теретом огромног дуга, неједнакости, демографије, занемарене инфраструктуре, социјалног незадовољства и нереалних очекивања. У међувремену, остале варијанте капитализма - кинески, индијски, руски, бразилски – иду напред, искориштавајући предности неразвијености, а економска динамика убрзано се преводи у политичку моћ.

Није униполарни свет, који спаја један модел либерално-демократског капитализма, већ

(не)поларни свет, одвојен према различитим националним верзијама често нелибералног "шкртог" капитализма. Није нови светски поредак, већ нови светски поремећај. Нестабилни калеидоскоп света – ломљив, прегрејан, клица будућих сукоба.

Није било замишљено да буде тако. Присетите се либералног тријумфализма из 1990-тих, када су стари саветници запада, изгледало је, потпуности нестали. Чак су се и Русија и Кина окренуле ка капитализму и то ће их сигурно на крају довести до демократије.

Сећате ли се овога: "Велика борба двадесетог века између слободе и тоталитаризма окончала се дефинитивном победом снага које се залажу за слободу – као јединог одрживог модела за национални успех: слобода демократија и слободно предузетништво. У овом 21. веку само нације које су спремне да предузму одговорност у заштити основних људских права и гарантују политичке и економске слободе биће у стању да искористе потенцијал свог народа и обезбеде будући просперитет".

Ово су уводне речи у тексту "Стратегија националне безбедности САД" усвојеним у време председнка Џорџа Буша 2002. године.

Може се бити „на пола трудан“

Можда ће се ове речи дугорочно показати као тачне. Можда ћемо им се за 50 година вратити и рећи: да, на крају национални просперитет и снага не могу бити одвојени од поштовања људских права и политичких слобода. Ја се свакако надам томе. Али као либерални интернационалиста који дубоко верује у слободу и људска права и који је делио либералну еуфорију 1990-тих, иако никада нисам охоло захтевао "једини одрживи модел" - морам рећи да то не изгледа тако у 2011.

Са једне стране запад је успео да упропасти сопствену победу с краја 20. века. Као и много пута у историји охолост је праћена осветом. Од читаве узвишене реторике председника Барака Обаме у говору о стању нације („State of the Union“) ове седмице, тешкоће у спровођењу реформи које предлаже за Амерички нефункционални политички систем су застрашујуће. Да би сте били више оптимистични о изгледима и за реформе у Европи, морати бити др. Панглос на стероидима.

Са друге стране земље ван историјских оквира запада су откриле комбинацију неслућену од стране либералне тријумфалистичке филозофије из 1990-тих. Они су комбиновали динамику тржишне економије са правилима једне партије или једне породице, државно или хибридно власништво компанија, масивну корупцију и презир према владавини права.

Чистунци либералног капитализма би рекли: "Али то није капитализам", као што би либерални муслимани рекли "али оно што Ал Каида проповеда није ислам". Ипак ислам има нешто са тим без обзира на све, као што и капитализам има понешто са феноменалном стопом приведног раста и акумулације капитала који је Кину претворио у суперсилу у развоју.

Противно филозофском поучку 1990-тих, испада да се може бити "на пола трудан".

То је велики део нове реалности („new reality“) што је уједно и тема онедељног окупљања на Светском економском форуму у Давосу.

Програм је оптимистички прокламовао паролу "Заједничке норме за нову реалност". Кад би само тако било. Али, Јан Хуетонг, водећи кинески аналитичар међународних односа, тврди да ће надоласеће силе, наравно, донети на сто своје норме, и покушати да их рашире најбоље што могу. Он поентира овако. Да ли су Кина и Русија - или чак, Индија и Бразил - више или мање спремне да прихвате западне норме него што су биле пре 10 година? Мање. Јесу ли државе на глобалном југу више растргане између западних и кинеских норми него што су биле пре 10 година? Више.

Решене на сребрном послужавнику

Као либерални интернационалиста, верујем да требамо покушати да радимо у циљу "заједничких норми за нову реалност". Али покушајмо то утврђујући да је једна од дефинишућих линија заправо чињеница да постоје одвојене норме. Кинески владари нужно не мисле да бисмо требали радити ствари на њихов начин, али они сигурно не мисле и да они требају радити послове на наш начин. У ствари, они би веројатно били

прилично задовољни са светом у којем би Американци, Кинези и Европљани појединачно радили своје послове по сопственим старомодним правилима унутар својих граница, а до неке мере - онде где долазе у фазу опасности - у оквиру својих сфера утицаја. То је, успут речено, више или мање онолико колико је Самуел Хунтингтон предвиђено избегавао "сукоб цивилизација".

"Заједничке норме", онда ће бити ограничене на прилично минималан скуп правила за међународни поредак, трговину, ваздушни саобраћај и слично, уз јаке претпоставке о поштовању националног суверенитета - нарочито великих сила. Дакле, једно од темељних одступања нашег времена је управо то о томе колико и каквих неколико заједничких норми требамо.

Што преостаје из овог за људе у земљама које имају више или мање либералне, више или мање демократска верзије капитализма? (А ту су и велике разлике између њих самих и превише. Погледајте Италију или Мађарску данас. Погледајте велике, по имену приватне британске банаке које су сада у власништву британске државе. Тај "једини одржив модел" је увијек био двоструки мит: ... Ни једини, ни одржив.) Две ствари следе изнад свега.

Прво, морамо средити ствари у сопственој кући. Докторе, излечи најпре сам себе. Најважнији кораци које можемо предузети за наш утицај у иностранству су они које предузмемо код куће. Ми смо живели деценијама са парадигмом напретка, у којој ће свакој генерацији која дође бити боље него прошлој. Сада ће нам бити тешко да се уверимо и осигурамо да наша деца нису мање успешна, мање сигурна и мање слободна него што смо ми били.

Друго, веројатно ћемо морати смањити - бар за сада - наша очекивања за оне "заједничке норме" либералног међународног поретка. То значи прављење тешког избора. Да ли ћемо ставити очување мира, у минималном смислу без великог рата међу државама, пре свега? Или преусмерити ток глобалног загревања? Или држати отвореним путеве међународне трговине и финансија? Или се залагати за основна људска права? Наравно да желимо све те добре ствари, и све су, у одређеној мери, међусобно повезане. Али морамо скратити наш капут тако да одговара нашој одећи.

Ако вам ово изгледа депресивна перспектива, онда ми понудите решење на сребрном послужавнику. И нада и страх из Давоса од пре две године већ изгледају нереално. Оне

из Давоса од пре 10 година изгледају као да су из различитих светова, а од пре 25, готово из различитих свемира. Историја је пуна изненађења, и нико није више изненађен тиме од самих историчара.

Тимоти Гартон Еш из Давоса за The Guardian

Превела Биљана Јовићевић

(PCE)